

ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СПОРТУ В УКРАЇНІ

САЛТАН О.М.

САЛТАН Н.М.

Харківська державна академія фізичної культури, Харків

СПОРТ ЯК ЧАСТИНА УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ КОРПОРАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ

Анотація. Проаналізовано розвиток спортивної складової життя студентства у часи перебування українських земель у складі СРСР та за добу незалежності. Виявлено, що основними напрямками діяльності залишаються підготовка олімпійського резерву та участь студентів у різного роду спортивних масових змаганнях. Напрямок діяльності, що активно розвивається є активна підтримка розвитку інваспорту. Натомість значно зменшилась ідеологічна забарвленість спорту.

Ключові слова: *корпоративна культура, спортивні традиції, студенти.*

Вступ. Спорт – є невід’ємною частиною університетського життя. Молоді люди становлять найчисельнішу групу прихильників цього виду діяльності. Як елемент корпоративної культури спорт являє собою культуру студентства, що базується на цінності здорового способу життя. Усі університетські центри світу формують власні команди з багатьох видів спорту, розробляють щорічні календарі проведення спортивних змагань, спрямовують власний та спонсорський капітал на розбудову спортивної інфраструктури закладів освіти. Сучасній Україні у культурний спадок від Радянського Союзу лишилась потужна спортивна традиція.

Мета та завдання дослідження. На наш погляд, цікавим буде порівняти розвиток спортивної складової життя студентства у часи перебування українських земель у складі СРСР та за добу незалежності.

Матеріал і методи дослідження. Умовними одиницями аналізу виступають річний звіт Харківської обласної ради студентського Добровільного спортивного об’єднання «Буревісник» за 1971 рік та статистичні дані про спортивні досягнення студентів ХДАФК, які розміщено на електронних ресурсах НОК України, спортивних федерацій, обласної ради та офіційному сайті ХДАФК [1, 2, 3].

Результати дослідження та їх обговорення. Слід зазначити, що серед документів які зберігаються в обласних державних архівах, численні документи які характеризують процес розбудови спортивної галузи, є одними з найменш затребуваних. Питання розвитку спортивного життя серед студентства постійно перебувало у полі зору місцевої преси (газети «Ленінська зміна», «Соціалістична Харківщина», «Красное знямя», «Вечерний Харьков»). Побіжно діяльність студентських спортивних гуртків та активістів розглядалася у монографіях присвячених історії розвитку певного навчального закладу [5]. Комплексних

досліджень, щодо діяльності різного роду студентських спортивних товариств та клубів на сьогодні не існує.

Держава як зовнішнє середовище задає вектор розвитку усім соціальним інституціям. Як за часів існування Радянського Союзу, так і зараз держава вдається до законодавчого регулювання занять фізичною культурою та спортом серед студентства. Станом на сьогодні завданнями фізичного виховання та масового спорту у вищих навчальних закладах є: формування в студентської молоді основ теоретичних знань, практичних і методичних здібностей (умінь і навичок) з фізичного і спортивного виховання, фізичної реабілітації, масового спорту як компонентів їх повноцінної, гармонійної та безпечної життєдіяльності; набрання студентською молоддю досвіду в застосуванні здобутих цінностей впродовж життя в особистій, навчальній, професійній діяльності в побуті і в сім'ї; забезпечення в студентської молоді належного рівня розвитку показників їх функціональних та морфологічних можливостей організму, фізичних якостей, рухових здібностей, працездатності; сприяння розвитку професійних, світоглядних та громадянських якостей студентів, підготовка та участь студентів у різноманітних спортивних заходах [4].

У радянський період студентським спортивним життям керували спортивні клуби, які організовувалися при кожному навчальному закладі. Всі спортивні клуби об'єднувались у Добровільне спортивне об'єднання «Буревісник». На 1971 р. Харківська обласна рада студентського ДСО «Буревісник» об'єднувала 15 спортивних клубів, у яких перебувало 40519 осіб [2, арк. 2].

Аналізуючи архівні документи, можна виділити чотири основні напрямки діяльності спортивних клубів. Передусім це підготовка олімпійського резерву СРСР. Члени команди на спартакіаді України завоювали 4 золотих, 2 срібних та 10 бронзових медалей, тобто кожен третій учасник команди зайняв призове місце, а 5 українських студентів увійшло до складу збірної України на спартакіаді народів СРСР [2, арк. 7].

Масового характеру набула участь членів клубу у обласній та студентській спартакіадах. У 1971 р. у спартакіаді Харківської Облради прийняло участь 3977 чоловік. З них майстрів спорту – 82, першорозрядників – 1495 чоловік. Спортсмени змагалися у 28 видах спорту. Лідерами серед освітніх закладів стали політехнічний інститут, педагогічний інститут (факультет фізичного виховання), держуніверситет, інститут радіоелектроніки, авіаційний інститут та інститут залізничного транспорту. У спартакіада вишів в тому ж році прийняли участь 42600 чоловік [2, арк. 8, 9].

Ще одним із напрямків діяльності спортивних клубів була організація оздоровчих спортивних таборів та організація роботи туристичних гуртків. У 1971 р. в усіх туристичних гуртках ДСО «Буревісник» налічувалося 2200 чоловік. Студенти ходили у походи по місцях бойової слави не лише по Харківській області. Організовувалися походи по місцях де проходила оборона Криму (Севастополь, Керч) та по місцях партизанської слави (Брянщина у РСФРР).

Важливою сферою діяльності товариства було проведення військово-патріотичного виховання фізкультурників та спортсменів. Для мілітаризованої

держави, якою був Радянський Союз – підготовка військового резерву було одним із найважливіших завдань. Спортивні клуби разом із ДОСААФом, кафедрами фізичного виховання щорічно проводили змагання з різних військово-прикладних видів спорту. У 1971 році у змаганнях по комплексу ГРЗ приймали участь 11324 чоловіки, у змаганнях по спортивному орієнтуванню – 600 учасників, з кульової стрільби з малокаліберної гвинтівки – 9000 чоловік [2, арк. 16]. Також проводилися змагання з віджимання гіри, з підтягування на перекладині, з лазіння по линві, профспілково-комсомольські кроси.

Популярності військово-прикладні види спорту в СРСР почали набувати у 30-х рр. ХХ ст. Кожна молода радянська людина намагалася виконати норми всесоюзного спортивного комплексу «Підготовлений до праці й оборони», які фіксувалися значками ГТО різних ступенів. У 1971 році лише серед студентів Харківського політехнічного інституту 800 чоловік здали на залік на значок ГРЗ та 13000 – на значок ГТО II ступеню [2, арк. 16].

У сучасному спортивному житті пріоритетними напрямками спортивної діяльності є підготовка олімпійського резерву, активна підтримка розвитку інваспорту та участь у різного роду спортивних масових змаганнях.

Специфікою радянського спортивного життя була розпорошеність спортсменів високої кваліфікації по різних ДСО, коли спортсмени умовно працювали на різних підприємствах та установах країни. На сьогодні збулася соціально-стратифікаційна база професійного спорту, тому студентство є одним із найбільших сегментів, яке задіяне у царині спорту.

Студенти ХДАФК виступають у більше ніж 60 видах спорту. Приймають участь в спортивних змаганнях найвищого гатунку в Олімпійських іграх, Всесвітніх Універсіадах. Так, за роки незалежності у семи літніх та зимових олімпіадах прийняли участь 102 студенти академії, які завоювали 21 медаль [3].

Суспільство активно робить кроки щоб створити рівні умови для успішної життєдіяльності людей з обмеженими фізичними можливостями. Паралімпійський рух в Україні почав розвиватись з 1989 року, коли в країні було створено перші фізкультурно-спортивні та оздоровчі клуби інвалідів. Починаючи з 1996 року українська збірна почала приймати участь як окрема команда у головних змаганнях людей з обмеженими фізичними можливостями – Паралімпійських іграх. За період з 2002 р. по 2014 р. на десяти Паралімпійських та Дефлімпійських іграх 46 учасників які навчались в академії завоювали більше 60 медалей.

Велику кількість медалей студенти академії щорічно здобувають на чемпіонатах, кубках, першостях світу та Європи. Так, у 2015 році студенти академії на міжнародних змаганнях завоювали 76 медалей із них 19 золотих, 33 срібних та 24 бронзових медалі. У той же час на всеукраїнських змаганнях - 269 медалей: із них 116 золотих, 80 срібних та 73 бронзові медалі.

Починаючи з 1994 року академія посідає I місце у змаганнях обласної студентської Спартакіади серед харківських ВНЗ. Студенти які навчаються у ХДАФК щорічно приймають участь у десятках всеукраїнських та обласних змаганнях, де яких здобувають сотні медалей різного гатунку [1].

Висновки. Університетські традиції є символічним капіталом та культурним спадком, який українська система освіти отримала від СРСР. Аналізуючи архівні документи, можна виділити чотири основні напрямки діяльності спортивних клубів. Це підготовка олімпійського резерву, участь членів клубу у обласній та студентській спартакіадах, організація оздоровчих спортивних таборів та організація роботи туристичних гуртків та проведення військово-патріотичного виховання фізкультурників та спортсменів. У сучасному спортивному житті пріоритетними напрямками спортивної діяльності є підготовка олімпійського резерву, активна підтримка розвитку інваспорту та участь у різного роду спортивних масових змаганнях. Порівнюючи статистичні дані 2015 року та 1971 року, можна зробити висновок, що збільшилась якість підготовки спортсменів.

Список використаної літератури:

1. *Департамент у справах молоді та спорту Харківської обласної державної адміністрації. Офіційний сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сайту: dmskh.gov.ua. – Заголовок з екрану. – 15.11.16.*
2. *Державний архів Харківської області. Ф. Р-5756 Оп. 2. Од. зб. 319.*
3. *Національний олімпійський комітет України. Офіційний сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сайту: nok-ukr.org. – Заголовок з екрану. – 14.11.16.*
4. *Положення про організацію фізичного виховання і масового спорту у вищих навчальних закладах Міністерства освіти і науки України. Міністерство освіти та науки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: osvitasport.org/dokumenty/nakazi-mon.html 1. – Заголовок з екрану. – 15.11.16.*
5. *Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна за 200 років. – Харків.: Фолио, 2004. – 750 с.*